

TÜRKÇEDE BULUNAN DEĞİŞİM İLE İLGİLİ ATASÖZLERİ VE DEYİMLER: BİR İÇERİK ANALİZİ PROVERBS AND IDIOMS RELATED TO THE CHANGE IN TURKISH LANGUAGE: A CONTENT ANALYSIS

Emet GÜREL*

Azra NAZLI**

Neslihan ÖZMELEK TAŞ***

Öz

Bu çalışmada, yaşamsal bir olgu olan ve iletişim, ekonomi, pazarlama gibi disiplinlerin ana eylemi olan değişim; Türk kültüründeki yeri ve önemi açısından ele alınmaktadır. Çalışma kapsamında öncelikle değişim olgusuna açıklık getirilmekte ve kavramsal arka planı oluşturabilmek için değişimin benzer kavramlarla olan bağlantısına değinilmektedir. Ardından Türkçede bulunan değişim ile ilgili atasözleri ve deyimler, Türk kültürünün değişime yaklaşımını ortaya koymak amacıyla Türkçede bulunan atasözleri ve deyimler üzerinden içerik analizi yöntemi aracılığıyla nitel ve betimleyici bir araştırma gerçekleştirilerek incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Değişim, Kültür, İçerik Analizi, Atasözü, Deyim.

Abstract

This study addressed change, which is a vital phenomenon and the main action of disciplines such as communication, economics, and marketing in terms of its place and importance in Turkish culture. Within the scope of this study, the phenomenon of change was first clarified, and its relationship to similar concepts was addressed to form a conceptual background. Then Turkish proverbs and idioms related to change were examined through a qualitative and descriptive study using the content analysis method in order to uncover the approach of Turkish culture to change.

Keywords: Change, Culture, Content Analysis, Proverb, Idiom.

1. Giriş

Varlığın doğasında bulunan değişim, en yalın anlamıyla mevcut bir durumdan başka bir duruma geçmektir. Tüm canlılar; fizyolojik ve morfolojik anlamda sürekli bir değişim içindedirler. En küçük hücresel oluşumlardan, en geniş çaplı oluşumlara kadar her alanda değişimin etkisinden ve etkinliğinden söz edilebilmektedir. Bitkiler, hayvanlar, insanlar, örgütler ve toplumlar sürekli olarak değişmektedirler. İnsan, söz konusu olduğunda, kavramlaştırma ve işleyiş daha karmaşıklaşmaktadır. İnsanların değişimi; fiziksel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve davranışsal boyutlarda yaşanabilmektedir. Benzer şekilde değişim; insanların kurduğu ya da insanlar için kurulan tüm sistemler -örgüt, toplum, devlet vb.- için de geçerlidir ve çeşitli düzeylerde hayata geçmektedir.

Değişim; doğal bir şekilde kendiliğinden gerçekleşebildiği gibi, belirli bir müdahale ya da yönlendirme dahilinde de gerçekleşebilmektedir. Bu anlamıyla değişim, yönetilebilen bir olgudur. Çünkü özü gereği, muğlaklık içermektedir. Doğal ve kaçınılmaz olduğu kadar olumlu ya da olumsuz, iyi ya da kötü olabilmektedir. Özündeki muğlaklık; değişimin kontrol altında gerçekleştirilmesini, diğer bir deyişle yönetilmesini gerekli kılmaktadır.

Değişim, tüm bu özelliklerinin yanı sıra kültürel yönü ağır basan bir olgudur. *Kültür* -culture-; verili bir grubun ayırt edici değerleri, normları ve maddi malları olarak tanımlanmaktadır (Giddens, 2000, 619). Sosyal bilimlerde kültür, insan toplumunda biyolojik olarak değil, toplumsal araçlarla aktarılıp iletilen her şeyi kapsamaktadır. Diğer bir deyişle kültür, toplumun sembolik ve öğrenilmiş yönlerini ifade etmektedir (Marshall, 1999, 442).

İnsanın toplumsal birliğinin en ayırıcı özelliklerinden biri olan kültürün en önemli özelliği, *süreklilik* -devamlılık- arz etmesi ve *yeniden üretim* esasına dayanmasıdır. 'Süreklilik' ve 'yeniden üretim', birbiriyle çelişmekle birlikte; değişerek sürekliliği korumaktan ve değişimin sürekliliği sağlamanın en temel yollarından biri olduğundan söz etmek mümkündür (Güvenç, 2011, 25). Bu bağlamda kültür, toplum açısından ikili -dual- bir işleve sahiptir. Öncelikle toplumun örf, adet, ve yaşayış biçimini diğer kuşaklara aktararak toplumun devamını sağlamaktadır. Diğer yandan ise değişimin taşıyıcısı rolünü üstlenmekte ve toplumun değişimine aracılık etmektedir.

* Prof. Dr., Ege Üniversitesi, İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, emet.gurel@ege.edu.tr

** Arş. Gör., Ege Üniversitesi, İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, azrakardelen.nazli@ege.edu.tr

*** Arş. Gör., Ege Üniversitesi, İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, neslihan.ozmelek@mail.ege.edu.tr

Toplumların değişime yaklaşımı, kültürden kültüre farklılık gösterebilmektedir. Kimi kültürler, değişime kolay ve hızlı uyum sağlarken; kimi kültürler, direnç gösterme ve kaçınma eğilimi içinde olabilmektedir. Toplumların değişime yönelik tavırları; değişime yönelik olumlu ya da olumsuz tecrübeleri, yaşamışlıkları ile ilgilidir. Bu yönüyle değişim, atavi bir nitelik arz etmektedir.

Değişim; felsefi ve kültürel bir olgu olduğu kadar, iletişimsel bir olgudur. *İletişim* - *communication*-; en yalın ifadeyle mesaj iletimi ve alımıdır. Daha geniş ifadeyle ise, mesajların bir kişiden diğerine gönderilmesi ya da mesajların bir kanal ve bir araç aracılığıyla değiş tokuşudur (Steinberg, 2006, 12; Danesi, 2009, 69). İletişimin ana eylemi, değişimdir. Öyle ki iletişim; duygu, düşünce, enformasyon ya da bilginin iki taraf -kaynak ve alıcı- arasında değiş tokuş edilmesi etkinliğidir. Söz konusu değiş tokuşun amacı, muhatap nezdinde tutum ya da davranış değişikliği yaratmaktır.

Bunun yanı sıra iletişim, kültürün taşıyıcısı konumundadır ve toplumların değişimini olanaklı kılan bir araçtır. Gumucio-Dagron ve Tufte (2006), iletişimin toplumsal değişimin temel taşı olduğunu ifade etmektedir. Onlara göre iletişim; insanların fikirlerini paylaşma, karşılıklı etkileşim kurma, ikna etme ve geçmiş deneyimlerini aktarmaları konusunda aracılık etmektedir. İletişim; değişimi kullanarak değişimi kişi(ler), örgüt(ler) ve toplum(lar) nezdinde taşımaktadır.

Değişim; felsefe, kültür bilim ve iletişimin yanı sıra biyoloji, fizik, ekonomi, pazarlama ile yönetim gibi disiplinlerin de odağındadır. Bu bağlamda değişim; canlıların doğma, gelişme, üreme gibi yaşam evrelerini konu eden 'biyoloji'; madde ve madde bileşenleri ile bunların etkileşimlerini inceleyen 'fizik'; üretim, tüketim, değişim ve bölüşüm etkinliklerini mercek altına alan 'ekonomi'; insan ihtiyaçlarını gidermek amacıyla ekonomik değeri olan mal ve hizmetlerin yaratılması, sunulması ve özgürce değiştirilmesi etkinliklerini içeren 'pazarlama'; belirli amaçların başarılması için başta insan olmak üzere tüm kaynakların uyumlu ve etkin kullanımına yönelik karar alma ve uygulama süreci olan yönetim açısından da önem arz eden bir kavramdır.

2. Değişim ve Değişim İle Bağlantılı Kavramlar

Yaşamın her alanında, her zamanda ve her mekanda rastlanan bir olgu olan değişim; bir çok disiplinin ilgi alanına girmekte ve pek çok şekilde tanımlanabilmektedir. Değişim, Türkçede de çok çeşitli alanlarda ve anlamlarda kullanılabilen bir sözcüktür. Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük (2018), 'değişim' ile ilgili beş tanım vermektedir. 'Ad', 'biyoloji', 'denizcilik' ve 'matematik' açılımlarını içeren bu anlamlar şu şekilde özetlenebilmektedir: "a. 1. Bir zaman dilimi içindeki değişikliklerin bütünü. 2. Para aracılığı olmaksızın, bir nesnenin dolaysız olarak bir başka nesne ile değiştirilmesi, değiş, değişme, değiş tokuş, takas, mübadele, trampa, trok. 3. *biy.* Yeni döllerin atalarına tıpatıp benzememesini sağlayan özelliklerin tümü, varyasyon. 4. *den.* Rüzgârın yön değiştirmesi. 5. *mat.* Bir niceliğin birbirinden ayrı değerler alması veya böyle iki değer arasındaki ayırım".

Değişim, çok geniş kapsamlı bir kavramdır. Literatür incelendiğinde değişimin, pek çok kavram ile benzeştiği ve onların muadili olarak kullanıldığı görülebilmektedir. Değişimin kavramsal arka planını doğru ve net bir şekilde ortaya koyabilmek için, benzeşimi olan kavramlara değinmekte yarar vardır. Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde; değişimle bağlantılı olarak en sık kullanılan kavramlar olan 'başkalaşım', 'farklılık', 'dönüşüm', 'evrim', 'devrim', 'reform' ve 'gelişim' gibi kavramlara yer verilmiştir.

'Başkalaşım', başka bir varlığa ya da niteliğe dönüşmek anlamına gelmektedir. Biçimsel bir değişimi ifade eden başkalaşım, *metamorfoz* -*metamorphosis*- olarak da tanımlanabilmektedir. Bu anlamıyla başkalaşım; şekilsel ve fiziksel bir değişime işaret etmektedir.

'Farklılaşmak'; farklı olma durumu ve ayrımlaşma olarak tanımlanabilmektedir. Farklılık ise; doğasal, toplumsal ve bilinçsel her olay ve olguyu bütün ötekilerden ayıran özellik anlamına gelmektedir (Hançerlioğlu, 1994, 143). Farklılaşmak, daha niteliksel bir değişime gönderme yapmaktadır.

Değişim kavramının bir diğer benzeşimi olan 'dönüşüm'; olduğundan başka bir biçime girmek demektir. Başka bir durum almak olarak da ifade edilebilen dönüşüm, *transformatasyon* - *transformation*- olarak da ifade bulmaktadır.

'Evrim'; zaman içinde gelişen, kesintisiz niteliksel ve niceliksel değişim anlamına gelmektedir. Bir biyoloji terimi olan *evrim* -*evolution*-, canlı türlerinin zaman içinde niceliksel ve niteliksel olarak değişerek ilk hallerinden farklı özellikler kazanmaları demektir. Diğer bir ifadeyle evrim, türlerin değişimi ve türeme ile soyu çeşitlendirme yoluyla nesillerin zamanla değişimidir (Losos, 2014, 3). Belirli bir zaman düzleminde gerçekleşmesi ve bir yasaya uygun gerçekleşmesi, evrimsel değişimin ayırdedici özellikleridir.

'Devrim', değişim kavramının bir diğer anlamsal açılımıdır. *Devrim* -*revolution*-; dünya görüşünde, felsefede, bilimde, sanatta ve benzeri alanlarda birdenbire olan değişimleri ifade etmektedir. Belli bir alanda hızlı ve köklü değişim anlamına gelen devrim, eskimiş olanı kaldırıp yenisini koymaktır. Yavaş bir gelişme

olan evrime karşıt olarak toplumsal yaşayışta ya da siyasal durumda birdenbire gerçekleştirilen köklü ve temelli bir değişimi tanımlamaktadır (Akarsu, 1975, 48).

'Reform', terminolojide değişim ile çoğu zaman aynı anlamda kullanılan bir başka kavramdır. *Reform -reform-*, en yalın ifadeyle düzeltme demektir. Daha geniş tanımla ise; bir problemin tanımlanmasının ardından yeniden düzenlenerek iyileştirilmesi anlamına gelmektedir. Bir sistem, kurum ya da yapının zor kullanılmaksızın ve tehdit edici yöntemlere başvurulmaksızın uzlaşım ile daha iyi ve arzulanır olana dönüştürülmesi eylemi olan reform; bütünsel değil, parça parça gerçekleşen bir değişime vurgu yapmaktadır.

'Gelişim' ise, ilerleme anlamına gelmektedir. Bir sistem ya da sürecin ardışık evreler biçiminde daha iyiye ve daha üst olana doğru ilerlemesi *gelişim -development-* olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamıyla gelişim, olumlu ve sürekli değişime işaret eden bir kavramdır.

Değişimin kavramsal analizi, çok boyutlu ve geniş yayımlı niteliğini ortaya koymaktadır. Yaşamsal bir zorunluluk ve evrensel bir gerçek olan değişimin, çalışmanın bu bölümünde konu edilen bir çok kavram ile benzeştiği görülebilmektedir. Bununla birlikte değişimin aslında bağlantılı olduğu tüm kavramları içeren bir üst kavram olduğunu ileri sürmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Çalışmada özetlenen tüm bu kavramlar, değişimin belirli alt açımlarıdır ve hepsi birleşerek çok yönlü bir kavram olan değişimi oluşturmaktadırlar.

3. Türkçede Bulunan Değişim İle İlgili Atasözleri ve Deyimlerin İçerik Analizi Yöntemiyle İncelenmesi

Bireylerin, örgütlerin ya da toplumların değişime yaklaşımları; sahip oldukları kültürel değerlere bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. Değişim, kültürel bir değer ve kültürel bir öğrenme olarak arzulanabilmekte, yönetilebilmekte ya da kaçınılabilmektedir.

Dil, kültürel değerlerin en önemli göstergesi ve kültürel aktarımın en önemli araçlarından biridir. Atasözleri ve deyimler aracılığıyla bir kültürün değişime bakış açısını ve değişim önermesini anlamak mümkündür.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Atasözleri ve deyimler doğadan, insan ve toplum yaşamlarının her alanından kesitler sunan ibret verici, yol gösterici, kural koyucu özlü sözler ve kültür ürünleridir. Atasözlerinin kaynağını; insan, toplum yaşantısı ve kültürü oluşturmaktadır (Aksungur, 2011, 9). Yüzyıllar boyu edinilen yaşam deneyimlerini içeren atasözleri; bir toplumun düşünce, özlem, gözlem ve yargılarını dile getirmektedir. Diğer bir ifadeyle atasözleri; uyulacak ilke ve kuralları öğütleyen, yapıcı bir dünya görüşünün sözcüsüdür. Bu anlamıyla atasözleri; bir ulusun ortak kanı, inancı, görüş ve özlemlerini dile getiren kamuoyu kurumlarıdır (Çotuksöken, 1998, 7).

Kuruluştaki anlamları sözcüklerinin düz anlamından başka olup özel anlamları belli bir kurala bağlanamayan, açıklanması derin incelemeyi gerektiren söz öbekleri ise deyim olarak nitelendirilmektedir (Eyüpoğlu, 1975, 8). Belli bir kavramı, duyguyu ya da durumu dile getirmek için birden çok sözcüğün bir arada kullanılmasıyla oluşan kalıplaşmış sözler olan deyimler; bir dilin anlatım yollarını, o dili konuşan toplumun geçmişini, yaşam biçimini, geleneklerini ve çeşitli özelliklerini belirten önemli ipuçları sağlamaktadırlar (Gündoğdu ve Özkan, 2011, 1135).

Çalışma, literatür bölümünde konu edilen tanımlama ve saptamalardan hareket ederek değişim olgusunun Türk kültüründeki yerini atasözleri ve deyimler aracılığıyla araştırmayı amaçlamaktadır. Felsefe, kültürbilim, sosyoloji, biyoloji, fizik, iletişim, ekonomi, pazarlama, ile yönetim gibi disiplinler açısından önem arz eden bir kavram olması, değişimin mercek altına alınarak tüm boyutlarıyla incelenmesini gerektirmektedir. Çalışmanın, Türk toplumunun değişim ile olan bağını ve değişime yönelik bakış açısını ortaya koymak açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Çalışma kapsamında, Türkçede bulunan değişim temalı atasözleri ve deyimler içerik analizi yöntemiyle incelenmiş ve saptanan kategoriler uyarınca mercek altına alınmıştır. "*İçerik analizi -content analysis-*, mesajda bireyi görünmeden etkileyen öğelerin belirlenmesine yönelik *ikinci bir okuma*'dır. Bu anlamda içerik analizi, bir tür iletişim psikanalizini ve iletileni algılama sanatını andırmaktadır" (Bilgin, 2000, 1).

İçerik analizinde, incelenen konuya bağlı olarak çeşitli teknikler kullanılabilir. Çalışma kapsamında, 'kategorisel analiz' tekniği tercih edilmiştir. "Kategorisel analiz, genel olarak belirli bir mesajın önce birimlere bölünmesini ve ardından bu birimlerin, belirli kriterlere göre kategoriler halinde gruplandırılmasını ifade etmektedir" (Bilgin, 1999, 128).

Araştırma, nitel yöntemle tasarlanmıştır. Nitel araştırma; nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütünsel bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, 45).

3.3. Araştırmanın Evreni ve Kısıtı

Araştırmanın genel evrenini, Türkçede bulunan değişim ile ilgili atasözleri ve deyimler oluşturmaktadır. Bu bağlamda araştırma, Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan ve kurumun <http://www.tdk.gov.tr> adresinde faaliyet gösteren resmi web sitesinde çevrimiçi olarak sunulan 'Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü' üzerinden gerçekleştirilmiştir.

TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü'nün araştırma evreni olarak seçilmesinin nedeni, geniş bir veritabanına sahip olması ve akademik olarak kabul görmüş olmasıdır. Bu bağlamda araştırmanın kısıtını, araştırma evrenine dahil edilmeyen atasözleri ve deyimler sözlükleri oluşturmaktadır.

3.4. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamında Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü'nde 'değişim', 'değişme', 'değişiklik', 'başkalaşım', 'başkalaşma', 'fark', 'farklılık', 'farklılaşma', 'dönüşüm', 'dönüşme', 'evrim', 'devrim', 'reform' 'gelişim', 'gelişme', 'gelişmiş' 'değişmeme', 'gelişmeme' kelimeleri atasözü ve deyim ile anlam temelinde taranmıştır. Nisan 2018'de gerçekleştirilen tarama sonrasında elde edilen bulgular derlenmiş ve 'atasözü' ile 'deyim' şeklinde kategorize edilerek alfabetik olarak dizilmiştir.

Söz konusu sürecin ve elde edilen bulguların ışığında, Türkçede bulunan değişim ile ilgili atasözleri ile deyimler derlenmiş ve Tablo. 1.'de toplu olarak sunulmuştur.

Tablo 1: Türkçede Bulunan Değişim ile İlgili Atasözleri ile Deyimler

Atasözü	Deyim
<ul style="list-style-type: none">Ağaç kökünden yıkılırAta arpa, yiğide pilavBacak kadar boyu var, türlü türlü huyu varBenzeye benzeye yaz, benzeye benzeye kış olurBeş parmak -parmağın- bir -biri- olmazBiz bize benzerizCumhura muhalefet kuvveihatandandırDert gitmez, değişirEşek kulağı kesilmekle küheylan olmazEşek kuyruğu gibi ne uzar ne kısılırHacı, hacı olmaz gitmekle Mekke'ye, dede, dede olmaz gitmekle tekkeyeİnsan yedisinde ne ise yetmişinde odurİnsan çeşit çeşit, yer damar damarKatranı kaynatsan olur mu şeker?Kırk yıllık Yani, olur mu KâniMektepten çıkan eşek Marsıvan' dan çıkmazPapaz her gün pilav yemeSuyu getiren de bir, testiye kıran daŞap ile şeker bir değilTestiyi kıran da bir, suyu getiren de	<ul style="list-style-type: none">... azmanıAkarına bırakmakAynı kapıya çıkmakAyrı tutmakBir hâl olmakBir şey -şeyler- olmak-Birine- çelme atmak -takmak veya vurmak--Birinin- bıraktığı -bağladığı- yerde -çayırdan- otlamakBodur kalmakBoğa gibiBoy atmakBoyuna posuna bakmadanBoyundan büyük işlere kalkışmakÇağ açmakÇağı yakalamakÇağın gerisinde kalmakÇağın aşmakÇocuk gibiDikkat çekmekDolanıp durmakDünyalara değişmemekEksik doğmakEski hamam eski tasEşeğin kuyruğu gibiEşek kadarFark atmakFark etmekFark etmezFark yapmak -yaratmak-Farkına varmakGizli din taşımakFiyat ayarlamakHavayı koklamakHükümeti devirmekİleri gitmekİlkel kalmakİşin rengi değişmekKadük olmak -kalmak-Kalem oynatmakKatkıda bulunmakKisveye bürünmekKör değneği beller gibi

	<ul style="list-style-type: none">• Kriz geçirmek• Külahları değiştirmek -değişmek-• Lâmi cimi yok• Mecrası değiştirmek• Meydan almak• Mülâhazat hanesini açık bırakmak• Narh koymak• Nato kafa nato mermer• Neşvünema bulmak• Rast gitmek• Renk vermek -katmak-• Renkten renge girmek• Rutin dışına çıkmak• Rüzgâr gelecek delikleri tıkamak• Saati saatine uymamak• Serpilip gelişmek• Sözü çevirmek• Sözü ardı boşa çıkmak• Su katılmamış• Suratı değiştirmek• Suyun akıntısına gitmek• Tazı o tazı ama çulu değişmiş• Temel atmak• Uç vermek• Yenilik yapmak• Yerinde kalmak• Yerini beğenmek• Yoktan var etmek• Yoluna girmek• Yolunda gitmek -yürümek-
--	---

3.4.1. Değişim Süreci ile İlgili Atasözleri ve Deyimler

Değişim, istemli ya da istemsiz bir şekilde bir durumdan bir duruma geçmektir. Bu yönüyle değişim, amaca yönelik ilerleyen ve sonuç doğuran bir süreçtir. *Süreç -process-*, olguların ya da olayların belirli bir düzen uygun ve bir sonuç doğuracak şekilde art arda sıralanmasıdır.

Gerçekleştirilen araştırma kapsamında, Türkçede bulunan değişim ile ilgili atasözleri ve deyimlerin bir süreç olarak değişimi konu ettikleri ve tanımladıkları saptanmıştır. Bu bağlamda değişim sürecini tanımlayan yalnızca iki atasözünün bulunduğu ve deyimlerin atasözlerine kıyasla niceliksel yoğunlukta oldukları görülmüştür. Elde edilen bulgular, Tablo. 2.'de sunulmuştur.

Tablo 2: Türkçede Bulunan Değişim Süreci ile İlgili Atasözleri ve Deyimler

<u>Atasözü</u>	<u>Deyim</u>
<ul style="list-style-type: none">• Benzeye benzeye yaz, benzeye benzeye kış olur• Papaz her gün pilav yemez	<ul style="list-style-type: none">• Akarına bırakmak• -Birine- çelme atmak -tarmak veya vurmak-• Çağı yakalamak• Eski hamam eski tas• Fark etmek• Havayı koklamak• İşin rengi değişmek• Katkıda bulunmak• Kör değneği beller gibi• Mülâhazat bırakmak hanesini açık bırakmak• Renk vermek -katmak-• Rüzgâr gelecek delikleri tıkamak• Su katılmamış• Temel almak• Uç vermek• Yenilik yapmak• Yerinde kalmak• Yoktan var etmek• Yoluna girmek• Yolunda gitmek -yürümek-

Araştırma kapsamında tespit edilen atasözü ve deyimlerin, değişim sürecinin işleyişi ve özellikleri ile ilgili ipucu niteliği taşıdıklarını ifade etmek mümkündür. Söz konusu atasözü ve deyimlerin; 'değişim

sürecine girişmek', 'değişiklik yapmak', 'değişim sürecine uyumlanmak', 'değişim sürecine katılmak', 'değişim sürecinin arzulandığı gibi ilerlemesi', 'değişim yerine statükoyu tercih etmek' ve 'değişimi engellemek' gibi temalara vurgu yaptıkları görülmüştür.

'Benzeye benzeye yaz, benzeye benzeye kış olur' ve 'papaz her gün pilav yemez', kategori kapsamında bulunan atasözleridir. Günler birbirinden çok farklı olmadığı halde hava yavaş yavaş ısınarak yaz, yavaş yavaş soğuyarak ise kış olur anlamına gelen 'benzeye benzeye yaz, benzeye benzeye kış olur' atasözü, değişim sürecinin gerçekleşmesi ile ilgilidir ve süreci betimlemektedir. İnsan zaman zaman değişiklik ister anlamına gelen 'papaz her gün pilav yemez' ise, değişimin arzulanurluğuna gönderme yapmaktadır.

Değişim sürecine girişmek, değişim sürecinin başlangıcına işaret etmektedir. Herhangi bir işe başlamak, girişmek, bir şeyin gelişmesine, büyümesine sebep olmak anlamına gelen 'temel atmak' ile mecazen ortaya çıkmak ve gelişme, büyüme başlangıcı göstermek anlamına gelen 'uç vermek' deyimleri, değişim sürecinin başlamasını ifade etmektedir.

Değişiklik yapmak, değişim sürecinin gerçekleşmesini ifade etmektedir. 'Fark etmek', 'Renk vermek -katmak-' ve 'yenilik yapmak' deyimleri, değişim sürecine yönelik olup değişiklik getirmek, değişiklik kazandırmak olarak tanımlanabilmektedirler.

Değişim sürecine uyumlanmak, değişime adapte olmak demektir. 'Akarına bırakmak', 'çağı yakalamak', 'havayı koklamak', 'mülahazat hanesini açık bırakmak', 'suyun akıntısına gitmek' deyimleri; yaşanan değişimleri gözleyerek uygun bir şekilde hareket etmek anlamını vermektedir. 'Akarına bırakmak', işin sonucunu sabırla beklemek, doğal gelişmeyi beklemek; 'çağı yakalamak', çağın gerektirdiği gelişmişlik düzeyine ulaşmak; 'havayı koklamak', gelişmeleri veya ortamı anlamaya çalışmak; 'suyun akıntısına gitmek', olayların veya durumun gelişmesine göre davranmak, uymak demektir. Bir kimse hakkında kesin bir kaniye varmayarak zamanla ortaya çıkacak gelişmeleri beklemek anlamına gelen 'mülahazat hanesini açık bırakmak' deyimini ise, öznesi birey olan bir sürece işaret etmesi açısından dikkat çekicidir.

Değişim sürecine katılmak, değişime ortak olmak ve benimsemektir. Bu bağlamda 'katkıda bulunmak' deyimini; bir şeyin oluşmasına, gelişmesine veya gerçekleşmesine emek, bilgi, para ve benzeri ile yardım etmek demektir. Söz konusu deyim, katılımcı değişim anlayışına işaret etmektedir.

Değişim sürecinin arzulandığı gibi ilerlemesi, olumlu yönde ilerlemesi anlamına gelmektedir. Uygun düşmek, istenilen biçimde gelişmek anlamına gelen 'rast gitmek'; istenilen, gerekli olan biçimde gelişmeye başlamak anlamına gelen 'yoluna girmek' ve olumlu gelişme göstermek anlamına gelen 'yolunda gitmek -yürütmek-' deyimleri, bu bağlamda örnek verilebilmektedir.

Değişim yerine statükoyu tercih etmek, yeni düzen yerine mevcut düzende ısrarcı olmaktır. Uzun süredir hiçbir değişim göstermemek '-birinin- bıraktığı -bağladığı- yerde -çayırd- otlamak'; hiçbir şeyi değişmemiş, eski durumunda kalmış anlamına gelen 'eski hamam eski tas'; hep aynı biçimde davranıp hiçbir yenilik veya değişiklik yapmayacak biçimde' anlamına gelen 'kör değneği beller gibi'; kendine özgü durumunu koruyan, başka bir etkiyle değişmemiş, bozulmamış anlamına gelen 'su katılmamış' ve makam veya aşama değiştirmemek anlamına gelen 'yerinde kalmak' deyimleri statükoyu vurgulamaktadır.

Değişimi engellemek, değişimin gerçekleşmesini önlemek demektir. '-Birine- çelme atmak - takmak veya vurmak-' ile 'rüzgar gelecek delikleri tıkamak' deyimleri, değişimi engelleme anlamı vermektedir. Bu bağlamda '-birine- çelme atmak -tutmak veya vurmak-' deyimini mecazi bir anlama sahiptir ve bir işi veya bir kimseyi baltalamak, gelişmesini önlemek demektir. 'Rüzgar gelecek delikleri tıkamak' deyimini ise, istenmeyen bir durum veya gelişmeye karşı her türlü önlemi almak olarak ifade bulmaktadır.

3.4.2. Değişimin Sonuçları ile İlgili Atasözleri ve Deyimler

Değişim, türlü biçimlerde gerçekleşebilecek ve farklı sonuçlar doğurabilecek bir eylemdir. Bu bağlamda değişim, olumlu ya da olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Olumlu değişim, arzulanan doğru bir ilerleme ve gelişmeye yönelik bir adımı ifade ederken iken; olumsuz değişim, kötücül ve zarar verici bir süreci tanımlamaktadır.

Araştırma kapsamında Türkçede değişimin sonuçlarına yönelik herhangi bir atasözünün varlığı tespit edilememiştir. Bununla birlikte on iki deyim bulduğu görülmüştür. Tablo. 3.'te sunulan söz konusu deyimlerden beş tanesi; olumlu değişimle, yedi tanesi olumsuz değişim ile ilgilidir.

Tablo 3: Türkçede Bulunan Değişimin Sonuçları ile İlgili Atasözleri ve Deyimler

Atasözü	Deyim
	<ul style="list-style-type: none">• Boy atmak• Çağı yakalamak• Çağın gerisinde kalmak• Çağın aşmak• Çocuk gibi• Eksik doğmak• Fark atmak• İlkel kalmak• Kadük olmak -kalmak-• Renk vermek -katmak-• Renkten renge girmek• Suratı değişmek

Deyim kategorisine göz atıldığında 'boy atmak', 'çağı yakalamak', 'çağı aşmak', 'fark atmak' ve 'renk vermek -katmak-' deyimleri olumlu değişime gönderme yapmaktadır. Bu bağlamda boyu uzamak, boylanmak, gelişmek anlamına gelen 'boy atmak'; çağın gerektirdiği gelişmişlik düzeyine ulaşmak anlamına gelen 'çağı yakalamak'; bulunduğu çağdan daha ileride olmak anlamına gelen 'çağı aşmak'; ileri gitmek ve üstün gelmek anlamına gelen 'fark atmak' ile neşe, canlılık veya değişiklik kazandırmak anlamına gelen 'renk vermek -katmak-' deyimleri arzulanan ve talep edilen bir değişimi tanımlanmaktadır. Dolayısıyla olumlu değişim; *büyüme, çağa uyma, neşe ve canlılık* gibi sıfatlarla örtüşmektedir.

'Çağın gerisinde kalmak', 'çocuk gibi', 'eksik doğmak', 'ilkel kalmak', 'kadük olmak -kalmak-', 'renkten renge girmek', 'suratı değişmek' deyimleri ise olumsuz değişim ile ilgilidir. Gelişmelere ve yeni düşüncelere uyum sağlayamamak, ayak uyduramamak anlamına gelen 'çağın gerisinde kalmak'; yetenekleri gelişmemiş, çocuk kalmış anlamına gelen 'çocuk gibi'; vaktinden önce ve organları gelişmeden doğmak anlamına gelen 'eksik doğmak'; 'gelişmemek, ilk durumda kalmak' anlamına gelen 'ilkel kalmak'; gelişmemek, ilk durumda kalmak; değerini yitirmek anlamına gelen 'kadük olmak -kalmak-'; korkudan veya utançtan yüzünün rengi değişmek, sıkılmak anlamına gelen 'renkten renge girmek'; bir kimseye karşı davranışı değişmek, daha sert bir durum anlamına gelen 'suratı değişmek' değişimin arzulanan ve kaçınılmaya çalışılan yönüne işaret etmektedir.

Olumsuz değişime yönelik deyimlerin büyük çoğunluğunun, kişisel boyutta olduğu görülebilmektedir. Söz konusu deyimler; temelde fizyolojiye gönderme yapmaktadırlar. Fizyoloji temelli olumsuz değişim; *çocuk, eksik ve ilkel* gibi sıfatlarla tanımlanmaktadır. Döneme ayak uyduramamak, zamanın gerisinde kalmak, olumsuz değişim ile ilgili bir diğer temadır. Bu tür olumsuz değişim; *çağdışı ilkel ve değersiz* gibi sıfatlarla denk tutulmuştur. Olumsuz değişim ile ilgili son tema, davranıştır. Davranış temelli olumsuz değişim; *korku, utanç ve sıkılmak* gibi duygularla bağlantılı davranış değişikliğine işaret etmektedir. Bu yönüyle değişimin Türk kültüründe, kişilerarası iletişim sürecine ilişkin olumsuz duygularla karşılık bulduğunu ifade etmek mümkündür.

3.4.3. Değişimin Boyutları ile İlgili Atasözleri ve Deyimler

Değişim; çeşitli boyutlarda gerçekleşen bir süreçtir ve temelde birey, örgüt, toplum nezdinde etkili olan bir süreçtir. Bu nedenle literatürde değişimin boyutları; 'birey', 'örgüt' ve 'toplum' şeklinde ele alınmaktadır.

Araştırma kapsamında, Türkçe dilinde değişimin boyutları ile ilgili atasözleri ve deyimlerin varlığı saptanmıştır. Söz konusu bulgulardan hareketle, Türkçede özellikle bireyin değişiminin ve sistemin değişimin konu edildiğini ifade etmek mümkündür.

3.4.3.1. Kişisel Değişim ile İlgili Atasözleri ve Deyimler

Canlının doğasında bulunan yasa olması nedeniyle değişim, insan için oldukça önemlidir. *Kişisel değişim -personal change-* olarak adlandırılan bu olgu; kişinin kendisine ve yaşamına dair arzuladığı değişimi ve dönüşümü gerçekleştirmesi demektir. Bu bağlamda kişisel değişimin öznesi, birey; eylem alanı da, bireyin hayatıdır.

Hunt ve Sampson (1998), kişisel değişimi, bireyin seçimine bağlı gelişen ve kendini yansıtma esasına işleyen yararlı değişim süreci olarak tanımlamaktadır. Birey odaklı çağcıl kültür, kişisel değişimin görece önem ve değerinin artması sonucunu doğurmaktadır.

Araştırma bulguları, Türkçe dilinde kişisel değişim ile ilgili atasözü ve deyimlerin görece bir yoğunlukla işlendiğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda Türkçede kişisel değişim ile ilgili bir atasözü ve yirmi üç deyim bulunmaktadır. Söz konusu atasözleri ve deyimler, Tablo. 4.'de sunulmuştur.

Tablo 4. Türkçede Bulunan Kişisel Değişim ile İlgili Atasözleri ve Deyimler

Atasözü	Deyim
<ul style="list-style-type: none">Ata arpa, yiğide pilav	<ul style="list-style-type: none">... azmanıBir hal olmakBir şey -şeyler- olmakBodur kalmakBoğa gibiBoy atmakÇocuk gibiEksik doğmakEşek kadarHavayı koklamakİleri gitmekİşin rengi değişmekKalem oynatmakKatkıda bulunmakKriz geçirmekKülahları değiştirmek -değişmek-Mülahazat hanesini açık bırakmakSaati saatine uymamakSözü çevirmekSuratı değişmekRenkten renge girmekSuyun akıntısına gitmekUç vermek

İnsan söz konusu olduğunda değişim; fizyolojik, zihinsel ve davranışsal boyutlarda gerçekleşebilmektedir. Araştırma bulguları, Türkçede kişisel değişim olgusunun, fizyolojik değişim ve davranışsal değişim temelinde ele alındığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda atasözü kategorisinde yer alan 'ata arpa, yiğide pilav', canlıların güçlerinin gelişmelerine yarayan şeylerle artacağı anlamını vermekte ve fizyolojik değişime gönderme yapmaktadır.

Deyim kategorisine göz atıldığında ise '... azmanı', 'bir hal olmak', 'bir şey -şeyler- olmak', 'boğa gibi', 'bodur kalmak', 'boy atmak', 'çocuk gibi', 'eksik doğmak', 'eşek kadar', 'kriz geçirmek', 'renkten renge girmek' ve 'uç vermek' deyimleri; fizyolojik nitelikli bir değişimi hareket noktası kabul etmektedir. '... azmanı', 'boğa gibi', 'eşek kadar'; deyimleri fizyolojik gelişmişliğe, güce ve iri yapıya işaret etmektedirler. '... azmanı' deyimini, tüm canlılar için kullanılabilirken; 'boğa gibi' deyimini, erkekler ve özellikle de delikanlılar için kullanılmaktadır. 'Eşek kadar' ise; anlamsal olarak olumlu değişimi çağırırsa da, hakaret olarak kullanılan bir deyimdir.

'Bir hal olmak' ve 'bir şey -şeyler- olmak' deyimleri, fizyolojik değişimin niteliksel olarak son noktasını ifade etmektedirler. Her iki deyim de, ölmek anlamına gelmekte ve canlının cansıza dönmesi olarak tanımlanabilecek bir sürece vurgu yapmaktadırlar. Bu bağlamda 'kriz geçirmek' deyimini, bir organda birdenbire gerçekleşen fizyolojik değişimleri ifade etmek için kullanılmaktadır. 'Uç vermek' deyimini ise, çıban baş vermek anlamını vermekte ve fizyolojide olan bir değişimi konu etmektedir.

Bulgular kapsamında fizyolojik değişime ilişkin olumsuz anlam ifade eden deyimlerin varlığı da dikkat çekmektedir. 'Bodur kalmak', 'çocuk gibi', 'eksik doğmak' deyimleri; fizyolojinin gelişmemesi sonunda gündeme gelebilecek olumsuzluklara gönderme yapmaktadırlar. Benzer şekilde 'renkten renge girmek' deyimini de, korkudan veya utançtan yüzün renginin değişmesi anlamına gelmekte ve olumsuz duyguların fizyolojide doğurabileceği sonuçlara işaret etmektedir.

Deyim kategorisinin bir diğer bulgusu, davranışsal değişim ile ilgili deyimlerin varlığıdır. 'İleri gitmek', 'işin rengi değişmek', 'külahları değiştirmek -değişmek-', 'kriz geçirmek', 'renkten renge girmek', 'rutin dışına çıkmak', 'saati saatine uymamak', 'suratı değişmek' ve 'suyun akıntısına gitmek' deyimleri bu kapsamda örnek verilebilmektedir. İleri gitmek; söz veya davranışta ölçü dışına çıkmak, gereksiz, aşırı davranışta bulunmak; 'işin rengi değişmek', öncekinden farklı davranmaya başlamak; 'külahları değiştirmek -değişmek-', tehdit ederek bozuşmak; 'rutin dışına çıkmak', bir şeyi her zamankinden farklı yapmak, alışılmış olandan farklı davranmak; 'saati saatine uymamak', durumu, huyu sık sık değişmek; 'suratı değişmek', bir kimseye karşı davranışı değişmek, daha sert bir durum almak demektir. 'Suyun akıntısına gitmek' ise, olayların veya durumun gelişmesine göre davranmak, uymak' anlamını vermektedir.

Bunun yanı sıra 'kriz geçirmek' ve 'renkten renge girmek' deyimleri; hem fizyolojik, hem zihinsel, hem de davranışsal değişime gönderme yapmaktır. 'Kriz geçirmek', bir organda birdenbire fizyolojik değişiklik olmak anlamının yanı sıra mecazi anlamda bunalım içinde olmak olarak ifade bulmaktadır.

'Renkten renge girmek' ise, korkudan veya utançtan yüzünün rengi değişmek ve sıkılmak anlamını vermektedir.

Kategoriye ait bir diğer bulgu, iletişim ve ilişki temelli değişimi konu alan deyimlerdir. 'işin rengi değişmek', 'kalem oynatmak', 'sözü çevirmek' ve 'sözün ardı boşa çıkmak' deyimleri iletişimsel değişimi; 'havayı koklamak', 'katkıda bulunmak', 'mülahazat hanesini açık bırakmak' deyimleri ise ilişkişel değişimi konu etmektedir.

'İşin rengi değişmek', konunun başka biçimde değişmesi demektir. 'Kalem oynatmak', bir yazıda değişiklik yapmak; 'sözü çevirmek', konuşmanın sakıncalı bir biçim aldığı anlaşıldığında başka bir konuya yönelmek, lafı veya konuyu değiştirmek anlamını vermektedir. 'Sözün ardı boşa çıkmak', sözün olumlu sonuca ulaşmaması olarak ifade bulmaktadır.

'Havayı koklamak', gelişmeleri ve ortamı anlamaya çalışmak olarak açıklanabilmektedir. 'Katkıda bulunmak', bir şeyin oluşmasına, gelişmesine veya gerçekleşmesine emek, bilgi, para ve benzerleri ile yardım etmek demektir. 'Mülahazat hanesini açık bırakmak' ise, bir kimse hakkında kesin bir kanıya varamayarak zamanla ortaya çıkacak gelişmeleri beklemek anlamındadır.

3.4.3.2. Sistemin Değişimi ile İlgili Atasözleri ve Deyimler

Değişim; sistem, süreç ya da ortam temelinde gerçekleşebilmektedir. Gerçekleştirilen araştırma sonucunda, Türkçe dilinde sistemin değişimi ile ilgili bir atasözü ve dört deyim varlığı bulgulanmıştır. Söz konusu atasözü ve deyimler, Tablo. 5.'de sunulmuştur.

Tablo. 5. Türkçede Bulunan Sistemin Değişimi ile İlgili Atasözleri ve Deyimler

Atasözü	Deyim
<ul style="list-style-type: none">Ağaç kökünden yıkılır	<ul style="list-style-type: none">Fiyat ayarlamakHükümeti devirmekKadük olmak -kalmak-Narh koymak

Bulgular uyarınca, atasözü kategorisinde bulunan 'ağaç kökünden yıkılır' atasözü; bir düzenin ayrıntıların değişmesiyle değil, temelini bozulmasıyla yıkılacağı anlamını vermektedir. Burada vurgu, değişimin köktenci niteliğindedir; detaylardaki değişim, sistemin işleyişine etki edecek düzeyde görülmektedir. Dolayısıyla Türk kültüründe herhangi bir sistemin değişiminin, ancak radikal bir değişim ile mümkün olduğuna inanıldığı ve böylesi bir değişimin sistemin yıkılması anlamına geleceği için olumsuz kabul edildiği çıkarımını yapmak mümkündür.

Deyim kategorisine göz atıldığında; sistemin ekonomi ve siyasal temelli değişiminin konu edildiği görülmektedir. Bu bağlamda 'fiyat ayarlamak' ve 'narh koymak' deyimleri, sistemin ekonomik temelli değişimine gönderme yapmaktadır. 'Fiyat ayarlamak' deyimi, para değerindeki değişiklik ve başka ekonomik şartlar dolayısıyla fiyatları düzenlemek; 'narh koymak' deyimi ise ihtiyaç maddeleri için değişmez fiyat belirlemek anlamına gelmektedir.

'Hükümeti devirmek' ve 'kadük olmak kalmak-' deyimleri ise, sistemin siyasal temelli değişimini ifade etmektedir. Bu bağlamda 'hükümeti devirmek' deyimi, zor kullanarak devlet yönetiminde değişiklik yapmak anlamına gelmektedir. 'Kadük olmak -kalmak-' deyimi ise, yasama meclisinin değişmesi ile önceden sunulan yasa tasarılarının değerini yitirmesi demektir.

3.4.4. Gelişme ile İlgili Atasözleri ve Deyimler

Gelişme, olumlu ve birikimsel değişimdir. Diğer bir ifadeyle gelişme, değişmelerin niceliksel ve niteliksel temelde artması olarak tanımlanabilmektedir. Dolayısıyla gelişme, olumlu değişmelerin arka arkaya eklenmesiyle oluşmaktadır. Değişim ve gelişimin iki yakın olgu olması; hem birlikte var olmaları, hem de karıştırılmaları sonucunu doğurmaktadır.

Araştırma kapsamında, Türkçe dilinde gelişme ile ilgili atasözü ve deyimlerin bulunduğu saptanmıştır. Bununla birlikte gelişimin, olumlu değişime eş bir kelime olarak kullanıldığı ve bu durumun atasözleri ile deyimlere de yansdığı görülmüştür. Tablo. 6.'da, Türkçede bulunan gelişme ile ilgili atasözü ve deyimler sunulmuştur.

Tablo. 6. Türkçede Bulunan Gelişme ile İlgili Atasözleri ve Deyimler

Atasözleri	Deyimler
<ul style="list-style-type: none">Ata arpa, yiğide pilav	<ul style="list-style-type: none">Akarına bırakmak... azmanıBoğa gibiBoy atmakÇağı yakalamakÇağını aşmakEşek kadarİleri gitmekKatkıda bulunmakMeydan almakNeşvünema bulmakRast gitmekSerilip gelişmekSuyun akıntısına gitmekTemel atmakUç vermekYerini beğenmekYoluna girmekYolunda gitmek -yürümek-

Araştırma bulguları kapsamında, Türkçe dilinde gelişme ile ilgili bir atasözünün ve on dokuz deyimini bulunduğu görülmüştür. Atasözü kategorisinde bulunan "ata arpa, yiğide pilav", canlıların güçlerinin gelişmelerine yarayan şeylerle artacağı anlamını vermektedir. Bu atasözü, fizyolojik gelişmeye gönderme yapan ve güç ile gelişim arasındaki bağlantıya işaret eden bir nitelik arz etmektedir.

Deyim kategorisine bakıldığında, deyimlerin niceliksel fazlalıkları dikkat çekmektedir. Söz konusu deyimler içeriksel olarak incelendiğinde, gelişimin salt insani bir kavram olarak görülmemesi önemli bulgulardan biridir. Gelişmek, Türkçede bitkiler başta olmak üzere, tüm canlılara yönelik bir kavram olarak ele alınmıştır. Bunun yanı sıra gelişim sürecini tanımlayan ve sürecin işleyişine açıklık getiren deyimlerin varlığı da dikkat çekmektedir. Bir diğer önemli bulgu, gelişmişliği ya da gelişmemişliği konu eden deyimlerdir.

Bulgular uyarınca Türkçede canlı gelişiminden söz eden deyimlerin varlığı tespit edilmiştir. 'Yerini beğenmek' ve 'uç vermek' bu deyimlere örnek verilebilmektedir. 'Yerini beğenmek', bitkinin yerini gelişmesi için çok uygun bulması demektir. 'Uç vermek' ise, bitkinin bitmesi, sürgün vermesi anlamına gelmektedir. Bu deyim; ortaya çıkmak ve gelişme, büyüme başlangıcı göstermek mecazi anlamlarına da sahiptir. Dolayısıyla gelişim sürecini tanımlayan bir nitelik de arz etmektedir.

Araştırma bulguları kapsamında, Türkçede gelişme sürecini tanımlayan deyimlerin bulunduğu saptanmıştır. Bu deyimler, gelişme kavramına eşdeğer anlam ifade etmektedirler. 'Boy atmak', 'ileri gitmek', 'meydan almak', 'neşvünema bulmak', 'serilip gelişmek', 'temel atmak' bu deyimlere örnek olarak gösterilebilmektedir. Bu bağlamda boy atmak, 'ileri gitmek', 'neşvenüma bulmak' ve 'serilip gelişmek', gelişmek demektir. 'Meydan almak', gelişmenin yanı sıra yayılmak ve geniş ölçüde olmak anlamlarındadır. 'Temel atmak' ise; bir yapının temellerini atmaya başlamak ve herhangi bir işe başlamak, girişmek, bir şeyin gelişmesine, büyümesine sebep olmak olarak ifade edilebilmektedir.

Araştırmada dikkat çeken bir diğer bulgu, gelişme sürecinin işleyişine dair deyimlerin varlığıdır. 'Akarına bırakmak', 'katkıda bulunmak', 'rast gitmek', 'suyun akıntısına gitmek', 'temel atmak', 'yoluna girmek', 'yolunda gitmek -yürümek-' bu deyimlere örnek verilebilmektedir. Bu bağlamda 'akarına bırakmak', işin sonucunu sabırla beklemek, doğal gelişmeyi beklemek; 'suyun akıntısına girmek', olayların veya durumun gelişmesine göre davranmak, uymak anlamındadır. 'Katkıda bulunmak' ve 'temel almak' ise, sürecin gelişmesine ve gerçekleşmesine yardımcı olarak ifade bulmaktadır. 'Rast gitmek', 'yoluna girmek' ve 'yolunda gitmek -yürümek-' deyimleri ise; olumlu biçimde gelişmek ve istenilen biçimde ilerlemek demektir.

Kategoriye ilişkin bir diğer önemli bulgu, gelişmişliği konu eden deyimlerdir. Bu kapsamda '... azmanı', 'boğa gibi', 'eşek kadar' gibi deyimler; fiziksel gelişmişliğe, büyüklüğe ve iriliğe gönderme yapmaktadır. Benzer şekilde 'çağı yakalamak' deyimini, gelişmişliği tanımlamakta ve çağın gerektirdiği gelişmişlik düzeyine ulaşmayı; 'çağını aşmak' deyimini, bulunduğu çağdan daha ileride olmayı ifade etmektedir.

3.4.5. Farklılık ve Farklılaşma ile İlgili Atasözleri ve Deyimler

Değişim; bir durumdan farklı bir duruma geçme sürecidir. Diğer bir ifadeyle değişim, görünürde ya da algıda gerçekleşen bir farklılaşma sürecidir. Değişim ile benzeşen kavramlardan biri olan farklılaşma, herhangi bir olay ya da olguyu diğerlerinden ayırmaya yarayan bir özellik olarak tanımlanabilmektedir.

Değişimden söz edebilmek için, bir durumda hissedilen bir farklılığın olması gerekmektedir. Bu anlamıyla değişiklik, farklılık ve başkalık demektir. Farklılık, benzer şeylerin birbirleriyle karıştırılmamasını ve ayrışmalarını sağlamaktadır.

Araştırma bulguları kapsamında, değişim ve farklılık arasındaki anlamsal benzerliğinin Türkçede bulunan atasözü ve deyimler nezdinde de geçerli olduğu saptanmıştır. Tablo. 7.'de görülebildiği gibi; Türkçede farklılık, farklılaşma ve farklılaşmama ile ilgili yedi atasözü ve sekiz deyim bulunmaktadır. Farklılaşmanın anlamsal karşıtı olan farklılaşmama da, kategori kapsamında değerlendirilmiştir.

Tablo 7. Türkçede Bulunan Farklılık ve Farklılaşma ile İlgili Atasözleri ve Deyimler

Atasözleri	Deyimler
<ul style="list-style-type: none">Bacak kadar boyu var, türlü türlü huyu varBeş parmak -parmağın- bir biri- olmazBiz bize benzerizİnsan çeşit çeşit, yer damar damarSuyu getiren de bir, testiye kıran daŞap ile şeker bir değilTestiyi kıran da bir, suyu getiren de	<ul style="list-style-type: none">Aynı kapıya çıkmakAyrı tutmakÇağ açmakÇağını aşmakDikkat çekmekFark atmakFark etmekFark yapmakFarkına varmakGizli din taşımakİşin rengi değişmekKisveye bürünmekRutin dışına çıkmak

Farklılık ve farklılaşma ile ilgili atasözleri incelendiğinde, farkı ve farklılığı kabul eder nitelikte oldukları görülmektedir. Bu bağlamda 'bacak kadar boyu var, türlü türlü huyu var' ise; yaşı küçük, ancak herkesten farklı alışkanlıklar, huylar edinmiş anlamına gelmektedir. 'Beş parmak -parmağın- bir -biri- olmaz' atasözü; belirli bir insan topluluğu içinde benzerlikler olabileceği gibi, farklılıklar da olabileceğine dikkat çekmektedir. Benzer şekilde 'insan çeşit çeşit, yer damar damar' atasözü; toprağın her kesiminin ayrı ayrı nitelikler taşıması gibi, insanların da birbirlerinden farklı özellikler gösterebileceğini ifade etmektedir.

Atasözü kategorisine ilişkin bir diğer önemli unsur, benzerliğe rağmen farklılığın ayrıştırıcılığının konu edilmesidir. Öyle ki görünüşte benzerlik olsa da, farklılık ayrışmayı beraberinde getirmektedir. Bu paralelde 'şap ile şeker bir değil' atasözü, görünüşte birbirine benzeyen şeylerin nitelikte birbirlerinden çok farklı olabileceğine dikkat çekmektedir.

Atasözleri kategorisinde önem arz eden bir diğer unsur, farklılığın ve farklılaşmanın kabul edilmesine rağmen özde değişimin mümkün olmadığına dair inançtır. 'Suyu getiren de bir, testiye kıran da' ile 'testiyi kıran da bir, suyu getiren de' atasözleri, farklılığın varlığını vurgulamakla birlikte, tüm ayrılığa rağmen değişen herhangi bir şeyin olmadığını ifade etmektedirler. Her iki atasözü de, görevini iyi yapanla, kötüye kullanan arasında bir fark gözetilmediği anlamını vermektedir.

Atasözü kategorisinde, farklılığın yadsınması da söz konusudur. 'Biz bize benzeriz' atasözü; aramızda fark yok, özelliklerimiz veya tutumlarımız aynıdır ifadesini taşımakta ve farklılığın ya da değişikliğin olmadığına vurgu yapmaktadır.

Deyim kategorisi incelendiğinde ise, farklılığı ve farklılaşmayı konu eden deyimlerin bulunduğu görülebilmektedir. Bu bağlamda 'ayrı tutmak', 'çağ açmak', 'çağını aşmak', 'dikkat çekmek', 'fark atmak', 'fark etmek', 'fark yapmak', 'farkına varmak', 'rutin dışına çıkmak' deyimleri; değişmek, başkalaşmak, farklı ve değişik olmak anlamlarını vermektedir. 'Ayrı tutmak', farklı davranmak olarak ifade bulunmaktadır. 'Çağ açmak', herhangi bir bakımdan öncelilerden farklı olan yeni bir evrensel gidişe yol açmak; 'çağını aşmak' ise, düşünce, tutum ve davranışlarıyla bulunduğu çağdan ileri olmak demektir.

Benzer şekilde 'dikkat çekmek', mecazi olarak fark edilmek anlamındadır. 'Fark atmak' deyimini, ileri gelmek ve çok üstün gelmek; 'fark yapmak' deyimini, üstünlük sağlamak; 'farkına varmak', gözüne çarpmak ve fark etmek olarak ifade bulunmaktadır. 'Rutin dışına çıkmak' deyimini ise, bir şeyi her zamankinden farklı yapmak ve alışılmış olandan farklı davranmak anlamını vermektedir.

'Aynı kapıya çıkmak' ve 'fark etmez' deyimleri ise, değişimin olanaksızlığına vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda 'aynı kapıya çıkmak'; sonuç bakımından fark etmemek, aynı sonuca varmak olarak açıklanabilmektedir. 'Fark etmez' deyimini ise; etkisi olmaz ve değişmez demektir.

Deyim kategorisinin bir diğer bulgusu, farklılığın ya da gerçeğin gizlenmesine dairdir. 'Gizli din taşımak' deyimini, görüldüğünden farklı bir din veya inanç sahibi olmak anlamındadır. 'Kisveye bürünmek'

ise, herhangi bir niteliğe, biçime girerek gerçek kimliğinden farklı bir görünüş almak olarak ifade bulmaktadır.

3.4.6. Değiş(e)meme ve Geliş(e)meme ile İlgili Atasözleri ve Deyimler

Her kavram ve olgu, zıddıyla birlikte vardır. Değişmenin karşıtı, değişmeme olmakla birlikte aslında mümkün değildir. Çünkü “değişim, varlıkların doğasında bulunan bir zorunluluktur. Değişmeme ise, ancak düşünsel olarak soyutlamalarda olanaklıdır” (Haçerlioğlu, 1980: 281).

Gelişmeme, gelişmenin zıddıdır ve mevcut halden bir ileri aşamaya geçmeme ya da geriye gitme olarak tanımlanabilmektedir. Değişim ve gelişmenin birbiriyle bağlantılı iki kavramdır. Gelişmek isteyen her kişi, sistem ya da süreç değişmek zorundadır. Bu girift ilişki nedeniyle, çalışmanın bu bölümünde değiş(e)meme ve geliş(e)meme birlikte ele alınmıştır.

Araştırma kapsamında, Türkçede bulunan atasözleri ve deyimlerin değiş(e)mekten ve geliş(e)mekten söz ettikleri bulgulanmıştır. Bu bulgu, Türk kültürünün değişime yatkın olmamasıyla ve değişmeyi zor, hatta imkansız bir süreç olarak kabul etmesi ile koşuttur. Türkçe dilinde; değiş(e)meme ve geliş(e)meme ile ilgili on atasözü, yirmi bir deyim saptanmıştır. Söz konusu atasözleri ve deyimler, Tablo 8.'de sunulmuştur.

Tablo 8. Türkçede Bulunan Değiş(e)meme ve Geliş(e)meme ile İlgili Atasözleri ve Deyimler

Atasözleri	Deyimler
<ul style="list-style-type: none">Cumhura muhalefet kuvveihatadandırDert gitmez, değişirEşek, kulağı kesilmekle küheylan olmazEşek kuyruğu gibi ne uzar ne kısılırİnsan yedisinde ne ise yetmişinde de odur.Katranı kaynatsan olur mu şeker?Kırk yıllık Yani, olur mu kaniHacı, hacı olmaz gitmekle Mekke'ye, dede, dede olmaz gitmekle tekkeyeMektepten çıkan eşek Marsıvan'dan çıkmazTazı o tazı ama çulu değişmiş	<ul style="list-style-type: none">-Birine- çelme atmak -takmak veya vurmak--Birinin- bıraktığı -bağladığı- yerde -çayırda- otlamakBodur kalmakBoyuna posuna bakmamakBoyundan büyük işlere kalkışmakÇağın gerisinde kalmakÇocuk gibiDolanıp durmakDünyalara değişmemekEski hamam eski tasEşeğin kuyruğu gibiEksik doğmakFark etmezİlkel kalmakKör değneği beller gibiLami cimi yokNarh koymakNato kafa, Nato mermerRüzgâr gelecek delikleri tıkamakSu katılmamışYerinde kalmak

Araştırma bulguları incelendiğinde, değiş(e)memeye yönelik güçlü vurgunun; değişimin olanaksızlığı ile değişimin olmayacağı ya da olası bir değişiklik vuku balsa da gerçekleşenin değişim sayılmayacağı, değişenin/yeninin mevcuttan/geçmişten/öncekinden farklı olmayacağı alt anlamlarını verdiğini görülmektedir.

Araştırma bulgularının dikkat çektiği bir diğer nokta, geliş(e)memektir. Bu kategori altında yer alan atasözleri, aynı zamanda bireysel değişimin mümkün olmadığına da işaret etmektedir. Değişim ve gelişim, birbiriyle bağlantılı kavramlar olduğu için; değişim yoksa, gelişimin de olabilmesi mümkün değildir.

Atasözü kategorisi ele alındığında, 'dert gitmez, değişir', eşek kulağı kesilmekle küheylan olmaz' ve 'insan yedisinde neyse yetmişinde odur', değişimin olanaksızlığından söz eden atasözleridir. Bu bağlamda 'dert gitmez, değişir', insan bir dertten kurtulsa da, onun yerine yeni bir derdin geleceği anlamına gelmektedir. 'Eşek kulağı kesilmekle küheylan olmaz', aslında niteliksiz olan bir şeye ne yapılsa da değişmeyeceği olarak ifade bulmaktadır. 'İnsan yedisinde neyse yetmişinde odur' ise; kişinin çocukluğundaki huyları ve özelliklerinin yaşlılığında da değişmeyeceğini ifade etmektedir.

'Hacı, hacı olmaz gitmekle Mekke'ye, dede, dede olmaz gitmekle tekkeye', 'katranı kaynatsan olur mu şeker?' ve 'mektepten çıkan eşek Marsıvan'dan çıkmaz' atasözleri; görünüşteki değişime karşın değişmemenin varlığına dikkat çekmektedir. Bu bağlamda 'hacı, hacı olmaz gitmekle Mekke'ye, dede, dede olmaz gitmekle tekkeye'; bir işin görünüşte ve biçimsel olarak yapılmasının, o işin gerçekten yapılmış ve sonuç elde edilmiş olmadığı anlamında kullanılmaktadır. 'Katranı kaynatsan olur mu şeker?', kişinin kendi özünü ve asıl özelliklerini değiştirmiş gibi görünse de asla değişmeyeceğini ifade etmektedir. 'Mektepten

çıkan eşek Marsıvan'dan çıkmaz'; bir kişinin öğrenim görmüş olsa bile, eğitilmemiş gibi davranabileceğini vurgulamaktadır.

Bununla birlikte olağan sayılmayacak kadar kısa bir sürede olan gelişmenin sürekli olamayacağını ifade eden 'cumhura muhalefet kuvveihatadandır' ve eskimiş bir alışkanlığın kolay kolay değişmeyeceğini anlamını veren 'kırk yıllık Yani, olur mu kani' ise, değişimin zaman boyutuna işaret eden atasözleridir. Her iki atasözü de, değişimin kolay gerçekleşmeyeceğini ve zaman alacağını vurgulamaktadırlar.

Bulguların ortaya koyduğu üzere tüm bu atasözleri, değişimin ve gelişimin olanaksızlığına gönderme yapmaktadır. Görünürde değişim olsa da, özde gerçekleşen gelişim değildir. Özellikle bireysel değişim ve gelişim mümkün değildir. Söz konusu atasözlerinin özellikle insanın değişimi konu edildiğinde, değişimin olanaksız olduğu düşüncesinde olduklarını ve insanın doğasını temel alarak insanı çaba unsurundan yalıtıklarını ifade etmek mümkündür. Bu bağlamda Türk kültürünün, insanın değişime ve gelişime yakın olmadığına, doğasında var olana mahkum olduğuna dair bir düşünceye yakın olduğuna dikkat çekmek mümkündür.

Deyim kategorisine göz atıldığında, Türkçede değiş(e)meme ve geliş(e)meme ile ilgili deyimlerin atasözlerine kıyasla daha fazla olduğu görülmektedir. '-Birinin- bıraktığı -bağladığı- yerde çayırdı- otlamak', 'bodur kalmak', 'çağın gerisinde kalmak', 'çocuk gibi', 'dolanıp durmak', 'eksik doğmak', 'eski hamam eski tas', 'eşeğin kuyruğu gibi', 'fark etmez', 'ilkel kalmak', 'kör değneği beller gibi', 'lamı cimi yok' ve 'yerinde kalmak' gibi deyimler değiş(e)meme ve geliş(e)memeye gönderme yapmaktadır.

'Bodur kalmak', boyu uzamamak; 'çocuk kalmak', yetenekleri gelişmemek; 'eksik doğmak', vaktinden önce veya organları gelişmeden doğmak anlamlarına gelmektedir. Tüm bu deyimler, değişimin gelişimi birlikte getirme niteliğine de vurgu yapmaktadır. Değişemeyenin ve gelişemeyenin en dikkat çekici özelliği, olması gereken kriterlere uygun olmamak, diğer bir deyişle kriterlerden aşağı olmaktır. Bu çerçevede değişemeyen ve gelişemeyen; 'bodur', 'çocuk' ve 'eksik' gibi sıfatlara layık görülmüştür.

Deyim kategorisinde dikkat çeken bir diğer bulgu, değişmemek ve gelişmemek ile doğrudan ilgili olan deyimlerin varlığıdır. '-Birinin- bıraktığı -bağladığı- yerde çayırdı- otlamak', "çağın gerisinde kalmak", 'dolanıp durmak', 'ilkel kalmak', 'kör değneği beller gibi', 'yerinde kalmak' söz konusu deyimlere örnektir. Bu bağlamda '-birinin- bıraktığı -bağladığı- yerde çayırdı- otlamak', uzun süredir hiçbir ilerleme veya değişim gösterememek; 'çağın gerisinde kalmak', gelişmelere ve yeni düşüncelere ayak uyduramamak; 'dolanıp durmak', sürekli olarak aynı yerde gezinmek; 'ilkel kalmak', gelişmemek, ilk durumunda kalmak; 'kör değneği beller gibi', hep aynı biçimde davranıp hiçbir yenilik veya değişiklik yapmayacak biçimde; 'yerinde kalmak' ise makam veya aşama değişmemek anlamlarındadır.

Deyim kategorisinde beliren bir diğer bulgu, hiç değişmemek ve değişmezlik olgularına ilişkin vurgudur. Bu çerçevede 'eski hamam eski tas', 'eşeğin kuyruğu gibi', 'fark etmez' ve 'lamı cimi yok' gibi deyimler; değişmemek, eski durumunda kalmak, hiçbir değişikliğe uğramamak, değişmezlik gibi anlamlar vermektedir.

Deyim kategorisinin diğer bir bulgusu, gelişmeyi olumsuz kabul eden ve gelişmeyi engelleme anlamı veren deyimlerdir. '-Birine- çelme atmak -takmak veya vurmak' ve 'rüzgar gelecek delikleri tıkamak' deyimleri, bu kapsamda gösterilebilecek örneklerdir. Bu bağlamda '-birine- çelme atmak -takmak veya vurmak', mecaz olarak bir işi veya bir kimseyi baltalamak, gelişmesini engellemek anlamına gelmektedir. 'Rüzgar gelecek delikleri tıkamak' ise, istenmeyen bir durum veya gelişmeye karşı her türlü önlemi almak olarak ifade edilebilmektedir.

Tüm bunların yanı sıra 'su katılmamış' deyimini; kendine özgü durumunu koruyan, başka bir etkiyle değişmemiş, bozulmamış olan anlamına gelmektedir. Bu bağlamda değişim, diğer deyimlerde de işaret edildiği gibi olumsuz bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Değişimden kaçınarak orijinal halin korunması ve özgünlüğün bozulmaması durumuna ise, olumlu gözle bakılmakta ve değer atfedilmektedir.

4. Sonuç

Mevcut durumdan başka bir duruma geçmek olarak tanımlanabilen değişim, varlığa özgüdür ve varlığın doğasına aittir. Çok boyutlu bir olgu olması nedeniyle, yaşama dair bütün alanları kapsayan değişim; 'başkalaşma', 'farklılaşma', 'dönüşüm', 'evrim', 'devrim', 'reform' ve 'gelişim' gibi kavramlara ait söylemler aracılığıyla günden güne yaygınlık kazanmaktadır. Çağcıl kültürün en dikkat çekici özelliklerinden biri olması, değişimin görece önem ve değerinin artmasını sağlamaktadır.

Değişime yönelik bakış açısı, toplumdaki topluma ve kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Toplumların karakteristik özellikleri, değişime yaklaşımlarına ilişkin bir temel oluşturmaktadır. Toplumun yapısı, norm ve kuralları; sosyalizasyon süreci dahilinde gelecek kuşaklara aktarılmaktadır. Bu aktarımın önemli bir parçası, dildir. Toplumların olgulara yönelik tavırları, dillerine yansımakta ve dillerini şekillendirmektedir. Atasözleri ve deyimler, kültürün dile yönelik uzantılarını keşfetmek için önemli kaynaklardır.

Türkçede bulunan atasözleri ve deyimler aracılığıyla Türk kültürünün değişim kavramına bakış açısını ortaya koymayı amaçlayan araştırma kapsamında, Türk kültürünün değişim ile çok yakın ilişki içinde olmadığı ve değişimi çok olumlu bir olgu olarak görmediği saptanmıştır. Değişimi olumlu kabul eden ve olumsuz kabul eden atasözleri ve deyimler, niceliksel olarak kıyaslandığında, sayısal üstünlüğün olumsuz kabul edenlerde olduğu görülebilmektedir. Bu durum, değişimin Türk kültüründe çok önemli bir yere sahip olmadığını düşündürmektedir.

Türkçede bulunan değişim ile ilgili atasözleri ve deyimlerden hareketle, Türk toplumunun geleneksel düzen ve değerlere bağlı olduğunu bu nedenle değişime, gelişime, yeniliğe ve farklılığa karşı mesafeli bir duruş sergilediğini ifade etmek mümkündür. Değişimi olumlayan ve değişimi olumsuzlayan atasözleri ile deyimlerin, söylemleri de önemli ipuçları içermektedir. Değişimi olumlayan atasözleri ve deyimlerin; değişim sürecini tanımladıkları, diğer bir ifadeyle durum tespiti yaptıkları saptanmıştır. Bu bağlamda söz konusu atasözleri ve deyimler, değişimi olumlayıcı ve destekleyici bir nitelik sergilememektedirler.

Değişimi olumsuzlayan atasözleri ve deyimler incelendiğinde ise, duruma ilişkin bir tespit içermedikleri, buna mukabil değişimin ve yeniliğin zararları konusunda uyarı niteliği taşıdıkları saptanmıştır. Söz konusu atasözleri ve deyimler; yeni ile girilecek her türlü ilişkinin zararları sonuçlanacağını, bu yüzden yeni olandan uzak durulması gerektiğini açık bir biçimde öğütlemektedir.

Araştırmaya ilişkin bir diğer bulgu, Türk kültürünün değişimin bireysel boyutunu ön plana çıkardığı yönündedir. Bulgular kapsamında, bireysel değişimin fizyoloji ve davranış temelli olarak konu edildiği görülmüştür. Bu bağlamda, 'büyüme' ve 'irileşme' teması sıklıkla işlenmiştir. Büyüme, vücutta ve organlarda görülen nicel değişikliklerdir. İrileşme ise, olağandan daha büyük olmalıdır.

Kişisel gelişim, bireysel değişimin ana itkilerinden biri olmasına rağmen, Türkçede bulunan atasözleri ve deyimlerde bulgulanmamıştır. Tasavvuf kültürünün ve dinin önemli olduğu bir toplum yapısında, kişisel gelişimin tekamül vurgusuyla bile ifade bulmaması ilginç bulunmuştur.

Türkçede bulunan atasözleri ve deyimlerin, kişisel değişim ve gelişimin olanaksızlığına dikkat çekmeleri bir diğer önemli bulgudur. Bu atasözleri ve deyimler aracılığıyla insanın kendisini ya da çevresindeki kişileri olduğu gibi kabul etmesinin öğütlendiğini ileri sürmek mümkündür. Bu bağlamda kişinin kendisini ya da diğerlerini değiştirmeye ya da geliştirmeye çalışması, tüm çabalara karşın boş bir ümit ve gereksiz bir çabadır.

Araştırma bulguları, toplumsal değişim çerçevesinde ele alındığında, Türkçede bulunan atasözleri ile deyimlerin değişimin var olduğunu kabul etmekle birlikte sistemin değişmeyeceğine ve değişim gerçekleşse de eskinin yine devam edeceğine dair inanç içinde bulunduğu saptanmıştır.

Araştırmada, Türkçede bulunan değişim ile ilgili atasözleri ve deyimlerin, örgütsel değişimi doğrudan konu almadıkları bulgulanmıştır. Türk toplumunun, Sanayi Devrimi'ni ıskalaması, sanayileşme sürecine geç dahil olması ve sanayileşme konusunda istenilen noktaya henüz ulaşamamış olmaması; Türkçede iş ve örgüt yaşamına ilişkin atasözleri ile deyimlerin bulunmaması ile ilişkilendirilmiştir.

Kültürde olmayan ya da yeterince etkin varlık göstermeyen bir kavram, olgu ya da sürecin izlerini dilde sürebilmek olanaklı değildir. Bu bağlamda incelenen atasözleri ve deyimler uyarınca değişimi yönetmek, değişime yönelik plan yapmak, değişim kaynaklı olası bir krize karşı dikkatli olmak temalarının da bulunmadığından söz etmek mümkündür.

Araştırma bulguları uyarınca dikkat çeken bir diğer nokta, Türkçe dilinde olumlu değişimin gelişim ile eşdeğer kabul edilmiş olmasıdır. Değişim ve gelişim benzer, ancak farklı kavramlardır. Gelişim; değişimin olumlu yönde, düzenli ve sürekli olması durumudur. Ancak bu fark, atasözleri ve deyimlere sirayet etmemiştir.

Tüm bu sonuçlar doğrultusunda, ileriki araştırmalara yönelik aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- Araştırma verileri, Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü evren kabul edilerek toplanmıştır. Araştırma evreni olarak, Türkçe diline ilişkin yazılmış diğer atasözleri ve deyimler sözlükleri seçilerek farklı veriler elde edilebilir ve farklı araştırmalar gerçekleştirilebilir.
- Değişim, felsefi bir kavramdır. Dolayısıyla tanımlaması ve sınırlaması, güçlük arz etmektedir. Bu nedenle değişime ilişkin, farklı tasarlanmış araştırmalar yapılabilir.
- Araştırma, farklı dillere ait atasözleri ve deyimler sözlükleri kullanılarak farklı dillere ve kültürlere yönelik olarak gerçekleştirilebilir.
- Araştırma, farklı dil ve kültürlerin değişime yönelik ortak ve farklı bakış açılarını ortaya koyabilmek amacıyla kültürlerarası nitelikte tasarlanabilir ve kültürlerarası karşılaştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

Akarsu, Bedia (1975). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Aksungur, Mustafa Aslan (2011). *Atasözü ve Atasözü Nitelikli Deyimler*. Ankara: Alka Matbaası.
- Bilgin, Nuri (1999). *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Bilgin, Nuri (2014). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çotuksöken, Yusuf (1998). *Atasözlerimiz*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Danesi, M. (2009). *Dictionary of Media and Communications*. New York: M. E. Sharpe.
- Eyüboğlu, Kemal (1975). *Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler*. İstanbul: Kardeş Matbaacılık.
- Giddens, Anthony (2000). *Sosyoloji*. Çeviren: Hüseyin Özel ve Cemal Güzel. Ankara: Ayraç Yayınları.
- Gumucio-Dagron, Alfonso and Tufte, Thomas (2006). *Communication For Social Change, Anthology: Historical and Contemporary Readings*. New Jersey: CFSC Consortium.
- Gündoğdu, Ayşe Eda ve Özkan, Bülent (2011). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Türkçede Atasözleri ve Deyimler. *Türkçe Çalışmaları Dergisi*, 6(3), s.1133-1147.
- Güvenç, Bozkurt (2011). *Kültürün ABC'si*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Hançerlioğlu, Orhan (1994). *Felsefe Ansiklopedisi-Kavramlar ve Akımlar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hunt, C. and Sampson, F. (1998). *The Self on the Page: Theory and Practice of Creative Writing in Personal Development*. Great Britain: Atheneum Press.
- Losos, Jonathan (2014). "What Is Evolution". In *The Princeton Guide to Evolution*. Edited by: J. Losos et. al. Princeton: Princeton University Press.
- Marshall, Gordon, (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Çeviren: Osman Akınhay ve Deya Kömürçü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Steinberg, S. (2006). *Introduction to Communication-The Basics*. Cape Town: University of South Africa.
- Tüm, Gülden (2010). Atasözlerinin Değişik Kültür ve Dilleri Anlamadaki Rolü. *Türkçe Çalışmaları Dergisi*, 5(4), s.663-678.
- Türk Dil Kurumu (2018). Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_atasozleri&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59ef463bd7fbb4.89947401. Erişim Tarihi: 21.04.2018.
- Türk Dil Kurumu (2018). Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_atasozleri&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59ef4697cd7ab5.14004075. Erişim Tarihi: 21.05.2018.
- Türk Dil Kurumu (2018). Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_atasozleri&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59ef46bb3c5075.99059015. Erişim Tarihi: 21.04.2018.
- Türk Dil Kurumu (2018). Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_atasozleri&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59ef46d9581834.75654494. Erişim Tarihi: 21.04.2018.
- Türk Dil Kurumu (2018). Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_atasozleri&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59ef4703093295.76803295. Erişim Tarihi: 21.04.2018.
- Türk Dil Kurumu (2018). Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_atasozleri&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59ef470cd4e901.85312772. Erişim Tarihi: 21.04.2018.
- Türk Dil Kurumu (2018). Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_atasozleri&view=atasozleri&kategori1=atalst&kelime1=gelişme&sayfa1=20&hng1=dzn. Erişim Tarihi: 21.04.2018.
- Türk Dil Kurumu (2018). Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_atasozleri&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59ef47449e0705.52577534. Erişim Tarihi: 21.04.2018
- Türk Dil Kurumu (2018). Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_atasozleri&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59ef4763287949.19593596. Erişim Tarihi: 22.04.2018.
- Türk Dil Kurumu (2018). Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_atasozleri&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59ef478ebcbf41.21870868. Erişim Tarihi: 22.04.2018.
- Türk Dil Kurumu (2018). Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59e13b8cd921a4.42585544. Erişim Tarihi: 13.04.2018.
- Türk Dil Kurumu (2018). Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59e13b932fada1.75405995. Erişim Tarihi: 13.04.2018.
- Türk Dil Kurumu (2018). Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_atasozleri&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b008c36f28048.16795963. Erişim Tarihi: 18.04.2018.
- Türk Dil Kurumu (2018). Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.59f1e322637651.38387309. Erişim Tarihi: 15.04.2018.
- Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 9. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.